

3. Балахтар В. Соціальний працівник як суб'єкт здійснення державної молодіжної політики [Текст] : зб. наук. праць: Актуальні проблеми підготовки сучасного вчителя / Валентина Балахтар // Уманський педагогічний університет імені Павла Тичини. – Умань, 2013. – С. 314–318.

4. Балахтар В. Соціалізація підліткового покоління як об'єкт впливу державної молодіжної політики / В. Балахтар // Науковий вісник Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича: збірник наукових праць – Серія "Педагогіка та психологія". – Чернівці : Рута, 2014. – Вип. 700. – С. 3–5.

5. Балахтар В. Сутність державної молодіжної політики в Україні: зб. наук. праць: Гуманітарні науки / Валентина Балахтар. – Вип. 7. – Чернівці : БДФЕУ, 2013. – С. 108–111.

6. Балахтар В. Проблеми адаптації студентів першокурсників до навчання у ВНЗ [Текст] : зб. наук. праць; Криворізький державний педагогічний університет / Валентина Балахтар // Проблеми компетентнісного підходу у підготовці майбутніх вчителів: тенденції та перспективи. – Кривий Ріг, 2012. – С. 57–62.

7. Головатий М.Ф. Державна молодіжна політика як феномен суспільного розвитку і нова парадигма державотворення у країнах перехідного стану / М.Ф. Головатий // Укр. соціум. – 2002. – № 1. – С. 54–62.

8. Криворученко В.К. К вопросу о законодательстве субъектов Федерации в сфере молодежной политики / В.К. Криворученко. – К. : НИЦ ПМ, 1990. – 125 с.

9. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті // Шкільний світ. – К., 2001. – С. 3–6.

10. Перепелиця М.П. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект) / М.П. Перепелиця. – К. : Укр. інститут соціальних досліджень; Укр. центр політ. менеджменту, 2001. – 242 с.

11. Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні: Декларація від 15 грудня 1992 р. № 2859 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 16. – 27 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу від 03.03.2006, підстава 3421-15: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2859-12>

12. Сторожук Р.П. Державна молодіжна політика в контексті європейського вибору України: механізми реалізації: Дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.02 / Р.П. Сторожук. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2007. – 237 с.

13. Balakhtar Valentina. Socialization of the younger generation like an object of the influence of the state youth policy / Valentina Balakhtar // Электронный научно-образовательный журнал "Studia Humanitatis" (Гуманитарные дисциплины), 2014. – № 3. – SSN 2308-8079. – [www.st-hum.ru](http://st-hum.ru) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://st-hum.ru/content/soderzhanie-no-3-za-2014-god>

Надійшла до редколегії 29.06.16

Валентина Балахтар, канд. пед. наук, ст. преподаватель

Буховинский государственный финансово-экономический университет, Черновцы

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РЕАЛИЗАЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ МОЛОДЕЖНОЙ ПОЛИТИКИ В УКРАИНЕ

В статье освещены сущность понятий "молодежная политика", "государственная молодежная политика". Произведен анализ влияния государственной молодежной политики на социальное становление и социализацию молодежи, отчетливо демонстрирующий тенденции демократизации, гуманизации общественных отношений, стремление государства согласовать интересы различных слоев и групп населения, общественных институтов и территориальных сообществ. Рассмотрены основные направления государственной молодежной политики по социальному становлению и развитию молодежи; микро- и макрофакторы. Освещена роль социального работника как субъекта реализации государственной молодежной политики.

Ключевые слова: молодежная политика, государственная молодежная политика, направления государственной молодежной политики, социальное становление, социализация, социальный работник, субъект реализации государственной политики.

Valentine Balakhtar, PhD, sen. Teacher

Bukovyna State Finance and Economics University, Chernivtsy

THE SOCIAL AND PEDAGOGICAL BASES OF THE REALIZATION OF THE STATE YOUTH POLICY IN UKRAINE

The article deals with the terms "youth policy" and the "state youth policy". Have been analyzed the impact of state youth policy on the social formation and youth socialization, which significantly express the tendencies of democratization and humanization of social relations, the state desire to coordinate with the interests of various strata and groups of population, public institutions and local communities. The main directions of the state youth policy due to the social formation and development of the growing youth; micro- and macro factors have been examined. The role of the social worker as the subject of realization of the state youth policy has been discovered.

Keywords: youth policy, state youth policy, directions of the state youth policy, social development, socialization, social worker, the subject of realization of the state youth policy.

УДК 37.011.3-051

Дарина Бибики, ст. викладач
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Київ

ОСОБЛИВОСТИ ПРОФЕСІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ В СТРУКТУРІ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

У статті подано уявлення про професійну мобільність соціальних працівників, проаналізовано основні підходи до визначення сутності поняття "мобільність", здатність реалізувати свою потребу вміло, переходити від одного рівня професійної діяльності до іншого, розширюючи і поглиблюючи рівень цієї діяльності, проявляючи свою професійну компетентність.

Ключові слова: професійна мобільність, соціальний працівник, компетентність, компоненти, підходи, компетенції.

Професійна діяльність соціального працівника є практико-орієнтованою та характеризується спрямованістю на активізацію внутрішніх ресурсів особистості клієнта з метою вирішення його проблем. Важливим є не лише професійна компетентність соціального працівника, а й його особистісні якості. Специфікою соціальної роботи є й те, що соціальний працівник перебуває між двома складовими у тріаді "соціальна політика держави (суспільні відносини) – соціальний працівник – клієнт" та має забезпечувати сприятливі соціальні умови для вирішення проблем клієнтів.

Метою статті є формування уявлення про професійну мобільність соціальних працівників, як здатність спеціалістів реалізувати свою потребу вміло, переходити від одного рівня професійної діяльності до іншого,

розширюючи і поглиблюючи рівень цієї діяльності, проявляючи свою професійну компетентність.

Важливим чинником досягнення якісних змін у вітчизняній системі навчання й виховання у контексті загальноєвропейської освіти є формування професійної мобільності соціальних працівників, який в майбутньому зможе бути успішним у сучасному житті:

- адаптуватись у мінливих життєвих ситуаціях;
- критично мислити (аналізувати, оцінювати інформацію, послідовно викладати її, робити висновки);
- бачити й формулювати проблеми (в особистому, професійному, суспільному житті), знаходити шляхи їхнього раціонального розв'язання;
- застосовувати набуті знання в нестандартних ситуаціях;

- генерувати нові ідеї, творчо мислити;
- бути комунікабельним, уміти працювати в колективі;
- постійно самовдосконалюватися [3].

Однією з найважливіших умов успішної реалізації людини в сучасних умовах є професійна мобільність. Отже, *професійна мобільність* – здатність особистості реалізувати свою потребу, уміло переходити від одного рівня професійної діяльності до іншого, розширюючи й поглиблюючи рівень цієї діяльності, виявляючи свою професійну компетентність.

Поняття й теоретична схема аналізу професійної мобільності розроблені в класичних працях західних і радянських соціологів П. Сорокіна, С. Лисенка, Р. Бендікса, Т. Заславської, Г. Чередниченка, В. Шубкіна.

У дослідженнях Л.А. Амірової, Л.С. Горюнової, М.І. Дьяченко, М. Ігошева, А.С. Коржуєва, В.А. Попкова та ін. відзначається, що основою професійної мобільності є високий рівень узагальнених професійних знань і умінь, володіння критично-оцінними, соціальними, економічними, правовими компетенціями, готовність до системного пізнання світу, до самонавчання, комунікативні здібності. Аналізуючи діяльність професійно мобільного соціального працівника, можна відзначити, що компетенції слід розширити, структурувати, а також виділити етапи формування відповідних компетенцій на рівні бакалавра та магістра.

Отже, ми можемо дати ґрунтове пояснення визначення поняття "професійна мобільність" у різних науках (див. табл. 1).

Таблиця 1

Підхід	Визначення
Соціологічний	Зміна позиції індивіда в професійно-кваліфікаційній структурі суспільства; положення, яке здатні зайняти індивіди в суспільстві; зміна індивідом чи групою індивідів однієї професії на іншу. Ці зміни позицій можуть бути зумовлені відсутністю робочих місць, низькою заробітною платою, тобто зовнішніми обставинами.
Психологічний	Результат самовдосконалення особистості, що базується на стабільних цінностях та потребі у самоорганізації, самовизначенні і саморозвиткові, здатності швидко реагувати на зміни в соціумі завдяки грамотності, освіченості та професійній компетентності (Л. Рибнікова).
	Психологічна готовність робітника, фахівця до розв'язку широкого кола виробничих завдань, здатність оперативного, швидко перебудовуватись в залежності від ситуації, гнучкість поведінки, що проявляється в його здатності вчасно змінювати стратегію або засіб дій у відповідності з умовами праці, що змінюються (Л. Шевченко).
	Здатність і готовність особистості досить швидко й успішно опановувати нову технологію, виконувати нові виробничі завдання, здобувати відсутні знання й уміння, що забезпечують ефективність нової професійної діяльності (Ю. Дворецька)
Педагогічний	Інтегративна якість особистості, що дозволяє їй бути соціально активною, конкурентоздатною, професійно компетентною, здатною до саморозвитку і модернізації власної діяльності та зміни видів діяльності (О. Демет'єва).
	Якість особистості, яка є необхідною для її успішності в сучасному суспільстві, проявляється в діяльності і забезпечує самовизначення, самореалізацію в житті та професії через сформованість ключових компетенцій та ключових кваліфікацій і прагненні особистості змінити не тільки себе, а й своє професійне поле та життєве середовище (Л. Сушенцева)

Спираючись на науковий метод синтезу вищезначених психолого-педагогічних підходів ми розглядаємо професійну мобільність соціального працівника як здатність швидко адаптуватися у різних сферах соціально-педагогічної діяльності, що базується на прагненні до самореалізації, самовдосконалення та сформованих ключових компетенціях.

Ми погоджуємося і з твердженням Л. Сушенцевої про те, що основою професійної мобільності особистості є динамізм її мотиваційних, інтелектуальних і вольових процесів, завдяки чому створюється індивідуальне поле готовності до професійної мобільності. Базуючись на вищезначеному та працях науковців ми виокремлюємо такі компоненти професійної мобільності соціального працівника (табл. 2).

Таблиця 2

Компоненти професійної мобільності соціального працівника

Компоненти	Показники
Особистісний	гнучкість розуму
	комунікабельність
	емоційна стабільність
	неупередженість
	позитивне мислення
	вольовий потенціал
	пластичність
	наполегливість
	висока працездатність
	креативність
Інструментальний	соціальна активність
	професійна ініціативність
	готовність до ризику
	прагнення до саморозвитку
Діяльнісний	визначати цілі діяльності та стратегії їх реалізації
	контактувати з представниками різних вікових та соціальних груп
	приймати рішення в нестандартних ситуаціях
	самостійно вирішувати професійні проблеми
	адекватно оцінювати свої професійні здобутки

Загальним є визначення "професійної мобільності" як інтегральної характеристики особи, що включає від-

вертість, адаптивність, активність, креативність, комунікативність [2]. Аналіз досліджень показує, що активне

вивчення такого феномену, як професійна мобільність, в педагогіці лише тільки починається. Феномен сучасної мобільності досліджений Д. Берто, О. Симончук.

Для виявлення суті виділеного поняття необхідно розглянути взаємозв'язки компетентності і професійної мобільності, вивчити мотиваційні аспекти. При обговоренні питання про взаємозв'язки понять "Професійна компетентність" і "професійна мобільність" виділяються різні аспекти.

На наш погляд, професійна мобільність передбачає компетентність. При цьому далеко не кожен компетентний виконавець є професійно мобільним. Наприклад, одні з випускників вузу працюють над однотипними професійними завданнями довгий час, глибоко розуміючи проблематику, будучи вельми компетентними в деякій області.

Інші – розширюють або міняють сферу своєї професійної діяльності, займаються різноплановими проблемами. У кожному з цих випадків компетентність працівника може бути високою, проте різною є професійна мобільність. Поза сумнівом, професійна мобільність формується на основі компетенцій, що закладаються в освітній стандарт.

Професійна мобільність зв'язується з умінями суб'єкта вчитися самостійно, на базі здобутої освіти освоювати нові області професійної діяльності соціальної сфери. При цьому особливу роль грає мотивація суб'єкта, його установки на самоосвіту і на подолання труднощів. Далеко не кожен компетентний соціальний працівник мотивований на активне освоєння нових досягнень в професійній сфері, на освоєння суміжних спеціальностей. Мотиваційний аспект багато в чому визначає становлення компетентного професійно мобільного виконавця.

Становлення в науково-педагогічній і соціологічній літературі таких понять, як "соціальна мобільність", "соціокультурна мобільність", "академічна і освітня мобільність", відзначимо, що результатом сучасної професійної освіти виступає здібність випускників до професійної мобільності нового типу – мобільності як основи віри людей в себе і своє майбутнє, в свої сили та можливості.

Актуальність формування професійної мобільності соціальних працівників обумовлено також тим, що в сучасному світі освіта та знання стають транскордонним та транснаціональним явищем. Навчання, стажування та дослідницька робота за кордоном збагачує індивідуальний досвід молодшої людини, надає їй можливість дізнатися більше про інші моделі створення та поширення знань, дозволяє їй розширити мережу своїх контактів та спілкування, дає їй змогу вивчити інші іноземні мови. З одного боку, все це робить студента як майбутнього фахівця, конкурентоздатнішим на ринку праці. З другого боку, мобільність дозволяє самій освіті бути більш живою та відкритою до нових тенденцій, не ставати жертвою догматизму та зміцнювати міжкультурну і міждисциплінарну комунікацію.

Одним з напрямів розвитку сучасної науки виступає вивчення можливостей компетентнісного підходу до визначення вимог до працівника професійної освітньої установи.

Компетентнісний підхід в освіті охоплює поряд із знаннями і навиками такі категорії, як *здібності, готовність до пізнання, соціальні навички*.

Компетентнісний підхід дозволяє розкрити бажаний результат освіти через сукупність різного вигляду компетенцій. Ми можемо показати картину становлення професійної мобільності фахівця через розвиток певних компетенцій, а саме:

- соціально-комунікативні компетенції (що забезпечують готовність майбутнього соціального працівника

до соціалізації в сучасному демократичному суспільстві, до роботи з новими формами, методами та технологіями, до здійснення своєї професійної діяльності з різними групами клієнтів, адаптації до нових ситуацій);

- освітні компетенції (забезпечують готовність майбутнього соціального працівника до наукового, системного пізнання світу, до опанування навиків самостійного освоєння знань і підвищення своєї кваліфікації чи професії, до підтримки свого професійно-творчого і соціального потенціалу, до самовдосконалення, до самоосвіти);

- загальнонаукові компетенції (забезпечують високий рівень базових загальних знань і загальних знань за профілем спеціальності, здатність адаптуватися до змін вмісту соціальної і професійної діяльності);

- ціннісно-сміслові і загальнокультурні компетенції (забезпечують успішність ціннісно-сміслові орієнтації фахівця в світі, готовність і прагнення пізнати і удосконалити самого себе, готовність майбутнього соціального працівника до суспільно схвалюваної продуктивної діяльності і сприяють усвідомленню необхідності безперервної самоосвіти, постійній мотивації до вчення впродовж всього життя, визначенню цінностей, необхідних для того, щоб жити в умовах складного демократичного суспільства опануванню високого рівня деонтологічної культури соціального працівника).

Ми поділяємо думку Л. Горюнової, що професійну мобільність "варто визначати на рівні особистісних якостей, в рамках даного дослідження професійна мобільність розглядається як інтеграційна характеристика особи, яка включає професійну компетентність, відвертість, активність, креативність, спрямованість на освоєння нового в професійній сфері, а також готовність і здібність до соціальної мобільності. Професійно мобільний соціальний працівник повинен володіти даними якостями.

Формування професійної мобільності починається з виділення її орієнтовної основи, тобто системи компетенцій. Для професійно мобільного працівника характерний такий спосіб організації пізнавальної діяльності, який дозволяє йому на єдиній орієнтовній основі вирішувати різноманітні професійні завдання, самостійно опановувати нові досягнення в рамках придбаної спеціальності, освоювати нову професію.

Це забезпечується засвоєнням загальних методів пізнання в єдності з системою фундаментальних і спеціальних знань, з умінням застосовувати їх при вирішенні професійних проблем, так і з формуванням виділених вище особових якостей суб'єкта. В процесі формування професійної мобільності мають бути задіяні всі цикли учбових дисциплін.

Причому ефективність формування виділеної інтеграційної якості особи досягається, на наш погляд, на основі формування в кожній дисципліні всіх складових (із заданою повнотою і узагальненістю). Тоді на наступному етапі (від семестру до семестру, від курсу до курсу) здійснюватиметься зміна повноти, узагальненості, рівня усвідомленості, міцності орієнтовної основи професійної мобільності, що закладається.

Отже можна говорити, що на рівні бакалавра закладаються основи професійної мобільності студента спеціальності "Соціальна робота". При формальному підході до реалізації основної освітньої програми забезпечити підготовку професійно мобільного бакалавра відповідно до вимог суспільства важко. Безумовно, забезпечується підготовка компетентного виконавця, який при цьому не обов'язково є професійно мобільним.

На наш погляд, основними положеннями, що визначають підготовку професійно мобільних спеціалістів можуть стати наступні. Цілеспрямоване формування професійної мобільності передбачає попереднє виді-

лення компетенцій, засвоєння яких забезпечує досягнення результату.

На першому етапі формування професійної мобільності застосовуються пояснювально-ознайомлювальні методи навчання. Діяльність спеціаліста характеризується тим, що в результаті студент визнає, пізнає, розрізняє і розпізнає об'єкти вивчення у ряді інших подібних об'єктів. Засвоєння на цьому етапі обмежене найбільш загальними уявленнями про значимі елементи дисциплін, що вивчаються.

Діяльність студента частіше носить репродуктивний характер, що забезпечує, з одного боку, накопичення вихідної бази, з іншої – актуалізацію раніше вивченого матеріалу на заняттях, що мають тісний міждисциплінарний зв'язок.

На другому етапі формування професійної мобільності застосовуються репродуктивні методи вчення і проблемний виклад матеріалу. Використання репродуктивних методів приводить до дій з відтворення інформації. Засвоєння передбачає опанування основних понять дисциплін настільки, що студент може аналізувати різні дії і їх можливі результати.

На третьому етапі формування професійної мобільності застосовуються частково-пошукові і дослідницькі методи вчення. Цей етап характеризує таке опанування інформації, що студент набуває здатності трансформувати вихідні відомості. Основне завдання викладача – керувати даним процесом, створювати умови

для творчої роботи студентів з врахуванням їх індивідуальних здібностей і інтересів.

Можна зробити висновок, що професійна мобільність соціального працівника – це інтегрована характеристика професіонала, котра передбачає поєднання особистісних якостей (адаптивність, самостійність, рівень особистісної мобільності, стратегія поведінки, критичне мислення, здатність швидко модифікувати свою діяльність, творчий підхід до діяльності, сформований мотиваційно-вольовий компонент, системне мислення тощо) та професійних якостей (професійна компетентність, високий рівень професійної підготовки, зміна професії, переміщення фахівця між різними професійними групами), котрі забезпечують соціальному працівникові конкурентоспроможність на ринку праці відповідно до мінливих умов середовища.

Список використаних джерел

1. Клименко Ю.А. Професійна мобільність майбутніх учителів у країнах Європосоюзу: автореф. ... дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Ю.А. Клименко; Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. – Умань, 2011. – 20 с.
2. Іванченко Є.А. Професійна мобільність майбутніх фахівців: Навчально-методичний посібник / Є.А. Іванченко. – Одеса: СМІЛ, 2004. – 120 с.
3. Пріма Р.М. Формування професійної мобільності майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика. Монографія / Р.М. Пріма. – Дніпропетровськ: ІМА-ПРЕС. – 2009. – 367 с.
4. Дерев'яна Л. Креативність як складова професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів / Л. Дерев'яна // Вісник Львівського університету: Серія "Педагогіка", 2009. – Вип. 25. – Част. 4. – С. 168–174. С. 170.
5. Тюптя Л.Т. Соціальна робота: теорія і практика: Навч. посіб. – 2-е вид., перероб. і доп. / Л.Т. Тюптя, І.Б. Іванова. – К.: Знання, 2008. – 574 с.

Надійшла до редколегії 15.06.16

Дарья Бибики, ст. преподаватель
Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова, Киев

ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ МОБИЛЬНОСТИ В СТРУКТУРЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СОЦИАЛЬНОГО РАБОТНИКА

В статье подано представление о профессиональной мобильности социальных работников, проанализированы основные подходы к определению сущности понятия "мобильность", способность реализовать свою потребность умело, переходить от одного уровня профессиональной деятельности к другому, расширяя и углубляя уровень этой деятельности, проявляя свою профессиональную компетентность.

Ключевые слова: профессиональная мобильность, социальный работник, компетентность, компоненты, подходы, компетенции.

Daria Bybich, sen. Teacher
Mykhailo Dragomanov National Pedagogical University, Kyiv

FEATURES PROFESSIONAL MOBILITY IN THE STRUCTURE OF SOCIAL WORKER

In the article the picture of professional mobility of social workers is given, the basic going is analysed near determination of essence of concept "mobility", to realize ability able the necessity, to pass from one level of professional activity to other, extending and deepening the level of this activity, showing the professional competence.

Keywords: professional mobility, social worker, competence, components, approaches, jurisdictions.

УДК 159: 343.843

Світлана Дсніжна, канд. пед. наук, доц.
Ганна Сінотова, студ.

Інститут кримінально-виконавчої служби Національної академії внутрішніх справ, Київ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ ОСІБ, ЯКИХ БУЛО ПРИТЯГНЕНО ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

У даній статті розглянута проблематика соціальної роботи з особами, котрі відбували кримінальне покарання в місцях позбавлення волі та були притягнуті до кримінальної відповідальності. Проаналізовано характерні проблеми соціальної роботи осіб, яких було притягнуто до кримінальної відповідальності. Надано правове та методичне забезпечення соціального супроводу осіб, яких було притягнуто до кримінальної відповідальності.

Ключові слова: соціальна робота, кримінальне покарання, засуджені, місця позбавлення волі.

Постановка проблеми. Однією із проблем у пенітенціарній системі є адаптація осіб, звільнених із місць позбавлення волі, до життя в суспільстві. Частина наших громадян, котрі сьогодні відбувають покарання за вчинені кримінальні правопорушення, знаходяться у несприятливих для їх позитивної реабілітації умовах: відірваність від звичного середовища, ізолюваність від

суспільства, примусовий спосіб життя, обмеження в реалізації потреб особистості, тривале співжиття зі злочинцями, як правило, деградованими розумово й морально, призводять до негативних змін у їх психіці, зменшують їх соціальну цінність.

Але головним чинником, який впливає на соціальну адаптацію звільнених осіб, залишається саме суспільство,

© Дсніжна Світлана, Сінотова Ганна, 2016